

XAVIER MIQUEL, POETA AVANTGUARDISTA

MARIA ENRICH

Tot i haver estat sempre un poeta que s'ha traçat el seu camí en solitari, Xavier Miquel i Padró (Igualada, 1921) s'inscriu des del punt de vista literari dins d'una gran època artística que s'inicia a Europa pels volts de la Primera Guerra Mundial i que, amb el nom d'Avantguardisme, engloba quantitat de corrents o tendències creatives (algunes de vida molt efímera) com el futurisme, el dadaisme, el cubisme, el surrealisme, l'art abstracte, etc.

Què tenen en comú tots aquests *ismes*? D'entrada, i aquests és el motiu que els origina, tots volen trencar amb la tradició artística imperant. Trencar amb les maneres de dir, d'expressar-se que fins llavors han tingut les arts visuals i la literatura. Unes maneres que, per dir-ho molt genèricament, tenien com a premissa indiscutible la representació fidel de la realitat. L'art, des de l'època clàssica, es fonamentava en el principi de la mimesi, de la imitació de la realitat. Els moviments d'Avantguarda volen acabar amb aquest principi d'imitació i «crear» en el sentit més estricte del terme, sense copiar cap model real. Un exemple molt clar d'aquest nou concepte creatiu seria l'art abstracte. Acabar, doncs, amb un passat artístic per iniciar-ne un de nou. Per això la innovació, la novetat, la modernitat són conceptes compartits pels corrents avantguardistes. També, pel fet que la novetat s'associa a la joventut, l'Avantguardisme sempre s'ha vist com un fenomen lligat als joves i tots aquells valors que s'hi relacionen: energia, força, valor, empena, atreviment, desafiament, provocació.

En el camp de la literatura, i més en concret de la poesia, aquest trencament i aquesta voluntat innovadora es tradueixen en el rebuig d'un seguit de convencions que van des de les utilitzades en la construcció de versos (la rima, la uniformitat sil·làbica, el ritme, etc.), fins al rebuig d'aquelles que regeixen el mateix llenguatge com la sintaxi i la puntuació, passant pel rebuig de convencions que es podrien qualificar d'estètiques per introduir-ne de noves com ara utilitzar tinta de color o bé jugar amb la mida de la tipografia o amb la distribució del poema en el full de paper. El resultat de tot això? Un ventall amplíssim de noves propostes poètiques: poemes escrits sense cap verb o amb els verbs en infinitiu, poemes que no fan ús dels signes de puntuació, poemes escrits en majúscula i, en un lloc destacat, la recuperació dels anomenats poemes visuals o cal·ligrames, és a dir poemes els mateixos versos dels quals formen una imatge relacionada amb el seu contingut.

És un fet evident que els corrents avantguardistes troben el terreny més fèrtil, més idoni per expressar-se en el camp de les arts plàstiques, però també la literatura va participar, i continua fent-ho, d'aquests impulsos constantment innovadors, crítics, rupturistes i joves d'aquestes tendències artístiques. Quan es tracta de buscar les arrels de la poesia avantguardista catalana, ningú no dubta a parlar de Joan Salvat-Papasseit: poeta autodidacte, de vida breu (va morir als 26 anys) que, a causa justament d'aquesta mort prematura, es va convertir en la gran promesa de la poesia

catalana d'avantguarda. Salvat-Papasseit, al seu moment —als anys 20—, va ser considerat una veu marginal, poc representativa, el que avui se'n diria un poeta *underground*, però actualment ningú no discuteix el seu lloc entre els grans noms de la literatura catalana contemporània. Al costat de Salvat-Papasseit, cal citar Josep Ma. Junoy, Sebastià Sánchez-Juan (amic del poeta Joan Llacuna i d'on el poeta igualadí rep certes influències en els inicis de la seva carrera poètica), J.V. Foix, Josep Palau i Fabre, Joan Brossa o Guillem Viladot.

És en aquest context on cal situar l'obra del doctor poeta, o poeta doctor igualadí: Xavier Miquel publica el seu primer llibre l'any 1950 i en el mig segle que segueix n'escriu set més. Un total, doncs, de vuit poemaris dels quals tan sols dos passen per la impremta; la resta, són llibres manufacturats pel mateix autor, alguns fins i tot manuscrits. *Infern Quadrivèrtex* (1950), *Error nicti-lícit* (1954), *Macla mínima* (1961), *Penell irat* (1970), *Gemec iàmbic* (1975), *Dona ídem* (1989), *Tempteig va* (1996) i *He guarnit els dies per no haver-me de preguntar què hi faig, en aquest corral* (2000).¹ Per la manera de batejar els seus llibres, per la seva mateixa concepció i, no cal dir-ho, en donar un cop d'ull als poemes que els integren, ens adonem que Xavier Miquel s'ha traçat des dels seus inicis poètics una trajectòria molt personal, transgressora i que provoqui el lector.

Es tracta d'una poesia abstracta i intel·lectual, poc descriptiva i molt sòbria, on cada element que la configura (no només les paraules, sinó també altres elements extratextuals com la dosificació dels espais, les tipografies, els colors, els materials utilitzats...) té un sentit i on res no hi és sobrer. En resulta una poesia hermètica, difícil per a un lector que busca la immediatesa. Cada poema de Xavier Miquel demana una lectura lenta i sempre acompanyada de la

reflexió. Miquel Arimany situava la seva poesia «entre l'intel·lectualisme de Riba i el cerebralisme López-piconià».² Aquesta dificultat, diguem-ne, de contingut s'incrementa encara més per la complexitat formal. Xavier Miquel concep el llibre com un tot, com un objecte artístic, i per això el lector haurà d'afrontar-se sovint amb tipografies poc habituals, com la lletra gòtica de *Tempteig va* o la mateixa lletra manuscrita de l'autor (lletra de metge!) del poemari *Penell irat*. En el darrer dels seus llibres, *He guarnit...*, el poeta extrema aquesta dificultat de lectura fins a punts d'autèntica provocació. Són poemes escrits en majúscules, sense puntuació, sense espais entre les paraules, sense rimes ni versos homogenis, només amb una vocal acolorida de tant en tant. Uns recursos extrems que serveixen per despullar el text de tota convenció i deixar-lo en estat pur, només amb la senyalització de les vocals que han de marcar el ritme, perquè el ritme és l'única convenció que el poeta accepta en aquests poemes.

Si bé Xavier Miquel no dubta a alterar les normes referents a la construcció del vers, serà sempre molt respectuós amb el llenguatge, culte i fins a cert punt reivindicatiu. En aquest aspecte, Miquel estaria més a prop del poeta Foix que no pas de Salvat, i això s'entén si tenim en compte que entre Salvat i ells dos hi ha hagut una guerra i una postguerra durant la qual bona part de la poesia que s'escriu du implícita la responsabilitat de «salvar els mots», segons l'expressió espriuana.

Unes formes trencadores, un llenguatge culte i acurat per expressar, en petites dosis (els poemes de Xavier Miquel són sempre breus) reflexions vitals, judicis morals, estat d'ànim de l'autor. Rebel·lió davant d'un món injust i cruel, solitud, incomprensió; i la presència de la dona com un ser que reivindica constantment una feminitat primitiva (bíblica?) de criatura desitjada i, alhora, malvada.

1. L'any 2004 l'editorial Viena publica una antologia de tota la seva obra poètica amb el títol *Infern Quadrivèrtex*, manllevat al primer llibre de 1950.

2. Miquel Arimany: *L'avantguardisme en la poesia catalana actual*, Ed. Pòrtic, col. "Llibre de Butxaca", núm. 57, Barcelona 1972, pàg. 86.

El poeta, tossut, segueix i ressegueix aquests eixos temàtics una vegada i una altra, amb més cinisme i duresa als primers anys, més condescendent en els darrers llibres en els quals el cinisme dóna pas a petites dosis d'humor i, molt de tant en tant, petites esclertes que ens descobreixen la cara més fràgil i vulnerable i, per què no?, la cara més sentimental d'aquest poeta avui octogenari però que no ha sabut renunciar a la seva joventut.

MARIA ENRICH I MURT (Igalada, 1957). Llicenciada en Filologia Catalana, membre del consell de redacció de la *Revista d'Igalada*. És autora de l'assaig *Josep Romeu i Figueras: l'intel·lectual i el poeta* i de diversos llibres de literatura infantil i juvenil, entre els quals destaca la sèrie de *La Tona, la Tina i jo*, la novel·la juvenil *Tres amigues i un estiu* i la darrera novel·la infantil *És llaminera, la Nata?*.